

دلایل و پیامدهای همکاری راهبردی چین با گرجستان

چین در حال انجام اقدامات محتاطانه برای تثبیت موقعیت خود در منطقه دریای سیاه است. توافقنامه مشارکت استراتژیک که توسط پکن و تفلیس در ۳۱ ژوئیه اعلام شد، بسیاری را در گرجستان و غرب شگفت زده کرد.

آران نیوز : گزارش و تحلیل

با توجه به تمرکز قدرت های غربی در جنگ اوکراین، به نظر می رسد چین در حال انجام اقدامات محتاطانه برای تثبیت موقعیت خود در منطقه دریای سیاه است. توافقنامه مشارکت استراتژیک که توسط پکن و تفلیس در ۳۱ ژوئیه اعلام شد، بسیاری را در گرجستان و غرب شگفت زده کرد. هرچند این پیشرفت دیپلماتیک در میان روابط سنتی گرم بین چین و گرجستان که در سال ۲۰۱۷ توافقنامه تجارت آزاد را امضا کردند، رخ می دهد، اما دلایل و زمان انتشار سند همکاری استراتژیک وضعیت سیال ژئوپلیتیکی در قفقاز جنوبی را نمایان می کند.

تلاش چین برای پیشبرد موقعیت خود در منطقه بی ثبات قفقاز؛ و مهمتر از آن، تلاش گرجستان برای مانور بین غرب و شرق، به ویژه پیش از تصمیم مهم اتحادیه اروپا در مورد اعطای وضعیت نامزدی مورد علاقه تفلیس در این همکاری تاثیر زیادی دارد.

این سند که در جریان سفر ایراکلی گاریباشویلی، نخست وزیر گرجستان به چین امضا شد، چشم انداز گسترش همکاری های اقتصادی و سیاسی دوجانبه و همچنین زیرساخت ها و آموزش ترسیم می کند. دو طرف توافق کرده اند که «هماهنگی و همکاری در امور منطقه ای و بین المللی» از جمله در پروژه های جهانی چین مانند کمربند و جاده و ابتکارات امنیت جهانی را تقویت کنند.

برای چین، گسترش روابط با گرجستان می تواند راه را برای حضور گسترده تر در قفقاز جنوبی هموار کند. پکن به طور سنتی این منطقه را بخشی از حوزه نفوذ روسیه می داند و تمایلی به برداشتن هر گونه گام بزرگی در آنجا ندارد. بطوریکه قفقاز جنوبی حتی در میان کریدورهای تحت پوشش طرح «کمربند و جاده» قرار نداشت.

با این حال، منطقه وسیع تر دریای سیاه ثابت کرده که یک منطقه ژئوپلیتیکی حیاتی است که در آن رقابت بین روسیه و غرب، زمینه مساعدی را برای دیگر قدرت های بزرگ ایجاد می کند تا نفوذ خود را افزایش دهند. همچنین برای پکن عقلایی است که نقش بیشتری را در منطقه دنبال کند زیرا به دنبال گسترش حضور دریایی خود در سراسر جهان است. بسیاری بر این باورند که همکاری گسترده با تفلیس بر ساخت بندر آناکلیای گرجستان متمرکز خواهد شد که در کوتاه ترین مسیر بین چین و اروپا قرار دارد.

فشار چین برای روابط نزدیکتر با گرجستان را شاید باید از منظر آسیای مرکزی نیز دید. این منطقه برای نزدیک به دو قرن با زیرساخت هایی که به طور انحصاری از شمال به روسیه وصل بود به جهان خارج متصل است. اکنون، چین با توسعه اتصال شرق به غرب از طریق راه آهن، جاده ها و تجارت، این الگو را مختل می کند. آسیای مرکزی بازار بزرگی است، اما گسترش نفوذ در این منطقه اولین گام در راستای هدف بزرگ تر پکن برای اتصال به غرب است که از طریق ایجاد پیوندهای زمینی متعدد به اتحادیه اروپا به عنوان جایگزین مسیر روسیه عمل می کند که کارایی آن پس از حمله روسیه به اوکراین و تحریم های غرب تضعیف شده است.

قفقاز جنوبی یکی از این گزینه هاست. از نظر جغرافیایی، کوتاه ترین اتصال از سین کیانگ در چین به کشور عضو اتحادیه اروپا یعنی رومانی است. کریدور میانی که از آسیای مرکزی و دریای خزر و سپس از طریق دریای سیاه یا زمینی از ترکیه می گذرد، اکنون به عنوان جایگزین مناسبی برای مسیر سنتی شمالی از طریق روسیه دیده می شود.

چین در ابتدا برای حمایت از کریدور میانی تردید داشت، چون امیدوار بود که جنگ اوکراین به زودی به پایان برسد، اما با گذشت زمان، نیاز به یافتن یک جایگزین باثبات شد. پیشرفت آزمایشی در راه آهن چین، قرقیزستان و ازبکستان که مدت ها متوقف شده بود، اولین حرکت قوی از سوی پکن بود. در اوایل سال ۲۰۲۳، سفیر چین در گرجستان از ایده توسعه کریدور میانی حمایت کرد که باعث تعجب بسیاری شد. علاوه بر این، تفاهم نامه ها و رایزنی های سیاسی مختلفی برای تسهیل ترانزیت بین گرجستان و ترکیه، آذربایجان، قزاقستان و ازبکستان امضا و برگزار شده است. از همین روی، نخست وزیر گرجستان پس از سفر خود به چین، به قزاقستان رفت تا در مورد کریدور میانی گفتگو کند.

اگرچه پکن انگیزه زیادی برای ارتقای روابط با گرجستان دارد، اما گرجستان نیز دلایل متعددی برای

احیای روابط با چین در حال حاضر دارد. از زمان آغاز جنگ تمام عیار در اوکراین، تفلیس خود را در نقطه دشواری قرار داده است. تداوم اشغال دو منطقه گرجستان توسط روسیه از زمان حمله روسیه در سال ۲۰۰۸ و ترس از تحرکات نظامی مجدد روسیه، تفلیس را به دنبال راه حلی غافلگیرکننده سوق داده که عبارت از نزدیکی به روسیه در مسائل امنیتی و تحریمی است. تفلیس اشتیاق عمومی خود برای پیوستن به ناتو را کاهش داده و از تحریم های ضد روسیه خودداری کرده است. بسیاری از سیاستمداران این رویکرد را به عنوان خیانت می دانند، در حالی که برخی دیگر آن را عمل گرایی می نامند. در هر صورت، انتقاد شرکای غربی تفلیس را برانگیخته و تلاش این کشور را برای به دست آوردن وضعیت نامزد اتحادیه اروپا به خطر انداخته است. در اینباره، تصمیم نهایی در اواخر سال ۲۰۲۳ گرفته خواهد شد، اما پیامدهای ناشی از کاهش اعتماد یک ساله بین دو طرف در حال حاضر مشهود است.

گرجستان بتدریج از دلبستگی خود به غرب کاسته و شروع به یافتن جایگزین های دیگر کرده است، چون هم به دنبال ایجاد موازنه بالقوه برای روسیه بوده و مهمتر از آن، می خواهد با افزایش همسویی خود با سایر قطب های ژئوپلیتیکی امتیازاتی را از بروکسل بگیرد. زمان امضای توافقنامه همکاری راهبردی با چین نشان می دهد که تفلیس عمداً در حال افزایش تهدیدات خود است تا اتحادیه اروپا را به سمت تصمیم گیری مثبت در اواخر سال جاری سوق دهد. با این حال، احتمالاً شاهد تولد سیاست خارجی چندجانبه گرجستان یا حداقل برخی تلاش های اولیه برای آن باشیم.

با این حال، همکاری استراتژیک چین و گرجستان نفوذ بیشتر یا حتی بدون مانع چین در گرجستان را تضمین نمی کند چون هنوز شریک اصلی ایالات متحده و اتحادیه اروپا است. هم واشنگتن و هم بروکسل، به درجات مختلف، پکن را به عنوان یک رقیب سیستمی در نظر می گیرند، و طبیعتاً برای روابط با تفلیس آسیب خواهد زد. این دوگانگی ژئوپلیتیکی همچنین خطر تضعیف عملکرد مؤثر کریدور میانی را به همراه دارد که در حال حاضر توسط اتحادیه اروپا و چین حمایت می شود. منافع مشترک آنها در حالت ایده آل می تواند به عنوان یک محرک اصلی در توسعه مسیر عمل کند، هرچند تضمین شده نیست. بروکسل و پکن احتمالاً برنامه های متفاوتی در مورد داشتن نقش عمده در توسعه زیرساخت ها در گرجستان، آذربایجان و سایر نقاط در طول مسیر خواهند داشت.

روسیه نیز احتمالاً از اقدامات چین استقبال نخواهد کرد. اگرچه مسکو قفقاز جنوبی را بخشی از حوزه نفوذ بلامنازع خود می داند، کرمین شاهد فرسایش تدریجی قدرت و اعتبار خود در منطقه بوده است. قدرت هایی مانند ترکیه، ایران و اکنون چین با بهره گیری از مشغله ی مسکو در جنگ اوکراین، برای پر کردن خلاء در حال ظهور، به قفقاز جنوبی نفوذ کرده اند. در نتیجه، قفقاز جنوبی چندجانبه پدید آمده و توافق اخیر چین و گرجستان این روند را بیشتر تشدید می کند.

منبع: اندیشکده کارنگی